

TĖVŲ POVEIKIS LIETUVOS JAUNUOLIŲ TECHNINIŲ ŽINIŲ LYGIUI

Ala Kovierienė
Šiaulių universitetas
Lietuva

Anotacija

Straipsnyje pristatomas tyrimas, kuriuo nustatomas tėvų sąlyčio su technika poveikis jaunuolių techninių žinių lygiui. Klausimyno rezultatai leido nustatyti tiriamųjų jaunuolių tėvų išsilavinimą, socialines-profesines grupes ir jų sąlytį su technika. Per tyrimą išsiaiškinta, kad ir tėvų nebaigtas universitetinis išsilavinimas turi įtakos jaunuolių taikomosioms žinioms, o motinų analogiškas išsilavinimas turi įtakos teorinėms techninėms žinioms. Tyrimas parodė, kad tėvai, priklausantys mažai užimtų žmonių grupei ar pedagogų grupei, veikia jaunuolių technines žinias. Tėvas ir motina, besidominantys technika, paveikia vaikinų ir merginų taikomųjų žinių lygį, o motinos, kurios domisi technika, nepaveikia merginų techninių žinių lygio.

Reikšminiai žodžiai: techninės žinios, klasterinė analizė, profesinės-socialinės grupės.

Įvadas

Kaip rodo tiek mokslininkų išvados, itin didelę įtaką mokinių socializacijai turi šeima. Toks šeimos poveikio akcentavimas remiamas tuo, kad didžiąją dalį informacijos nuo pat gimimo ir vėliau vaikas pasisavina įsiminimo būdu. Tokiu būdu sukauptos žinios, taip pat natūraliai susiformavę požiūriai, pomėgiai, įpročiai išlieka žmogaus gyvenime net ir tuomet, kai jis yra suaugęs. 2011 metų oficialiosios statistikos portalas skelbė, kad 107,7 tūkst. piliečių gyvena nepilnoje šeimoje su vaikais iki 18 metų – 3,6 procentų (vienos motinos ir vieni tėvai sudarė atitinkamai 84,2 (90,7 tūkst.) ir 15,8 proc. (17 tūkst.) visų vienujų tėvų su vaikais) visų namų ūkių gyventojų), vaikai iki 18 metų – 18,4 (554,9 tūkst.). Vadinasi, dažnai jaunimas auga nepilnose šeimose. Kita vertus, dabar, kai gresiantis nedarbas ir nedideli atlyginimai verčia tėvus skirti daug laiko darbinei veiklai, vaikas gauna mažiau dėmesio nei anksčiau (Bitinas, 1990). Jis konstatuoja šeimos, kaip referentinės grupės, vaidmens praradimą. Tad išeity, jog nors psichologai ir pripažįsta lemiamą šeimos poveikį vaiko socializacijai, tačiau pedagogai vis dažniau pastebi, jog tas poveikis nėra toks jau didelis ypač paaugliams ir jaunuoliams. Kaip teigia Indrašienė ir Suboč (2009), vaikai paprastai lygiuojasi į tėvus, be to, nuo įgyto išsilavinimo priklauso ir pačių tėvų požiūris į vaikų ugdymą. Grincevičienė (1999) patvirtina šį faktą ir tvirtina, kad tėvų išsilavinimas turi įtakos jaunuolių žinioms. Tad natūraliai kyla klausimas, kurioms konkrečiai socializacijos sferoms tėvai daro įtaką. Straipsnyje keliamas klausimas: ar tėvai veikia jaunuolių techninių žinių lygį. Konkretaus atsakymo į tą klausimą literatūroje lietuvių kalba rasti nepavyko. Taikyti užsienio autorių išvadas šiuo klausimu be išlygų negalima, nes Lietuvos socialinė ir ekonominė situacija yra skirtinga nei kitose Europos šalyse, ES senbuovėse.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, ar tėvų sąlytis su technika veikia tirtų jaunuolių technines žinias.

Tyrimo objektas – Lietuvos jaunuolių techninės žinios.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 475 Lietuvos jaunuoliai. Tyrimo imtis buvo sudaryta iš 14–25 metų jaunuolių, besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose (pagrindinėje, vidurinėje, gimnazijoje, suaugusiųjų mokykloje), profesinio profilio mokyklose (profesinėje technikos, kolegijoje technikos profilio, universitete). Taip pat tyrimo metu apklausti jaunuoliai, kurių studijos nesusietos su technika (verslo kolegijos studentai) ir neformalių grupių atstovai – darbo biržoje užsiregistravę jaunuoliai, automobilių turgaus pardavėjai.

Tyrimo metodai: literatūros šaltinių analizė, taikomųjų ir techninių žinių testai, socialinės apklausos klausimynas. Tyrimo duomenys apdoroti kompiuterinėmis SPSS 11/Windows ir Microsoft Excel 2007 programomis.

Tyrimo rezultatų statistiniai metodai. Tyrimo rezultatų statistinių skaičiavimų ir interpretacijos metu skalių įvertinimai perkoduoti taip, kad aukštas įvertinimas atitiktų pozityvų, o žemas – negatyvų rezultatą. Atlikta skalių z-standartizacija. Jos reikia atliekant statistinius skaičiavimus bei norint palyginti skales, kurios yra skirtingų atsakymų formatų.

Norint nustatyti dominančių požymių raišką, buvo bandoma išskirti realybėje egzistuojančius tiriamųjų populiacijos statistinius tipus (nehierarchinis klasterinės analizės metodas). Pasirinktas nehierarchinis klasterizavimo metodas – k vidurkių (k-Means) metodas, kur k – klasterių skaičius. Taikant pastarąjį klasterinės analizės metodą, buvo išskirtos respondentų grupės, pasižyminčios skirtinga tiriamų savybių raiška.

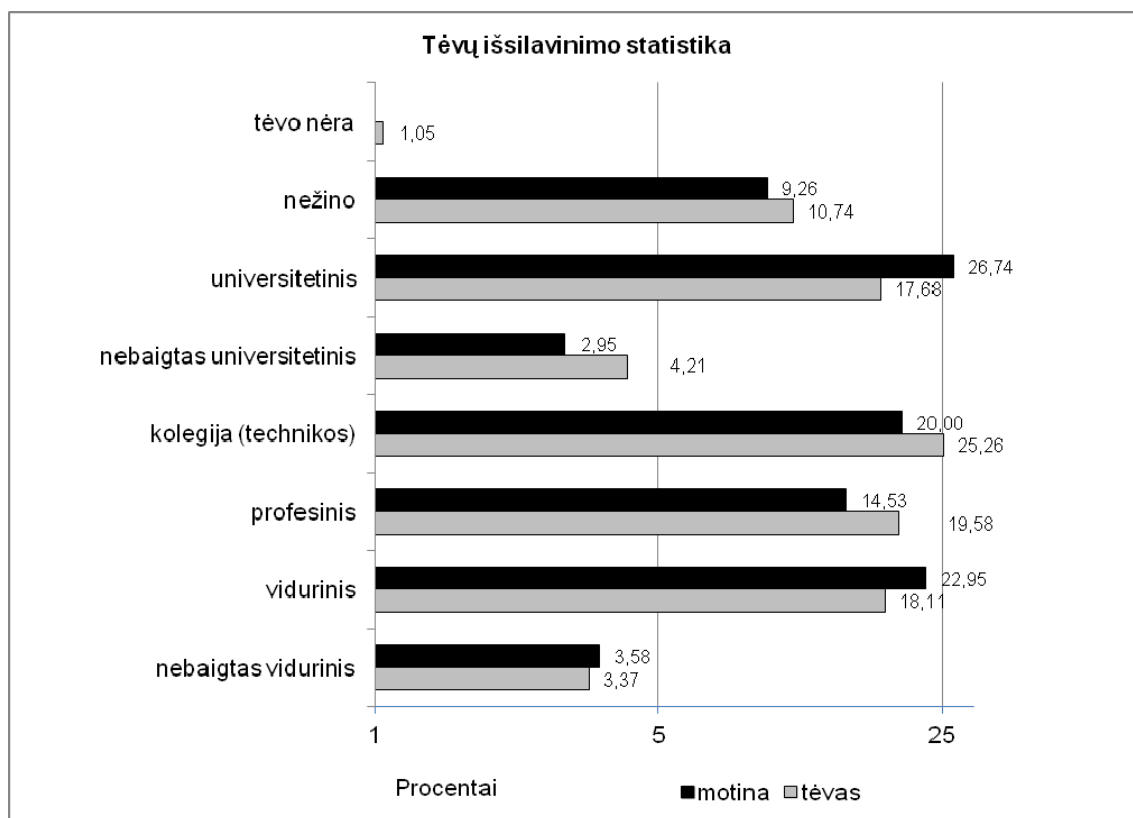
Kognityvines ir nekognityvines asmenybės savybes matuojantys instrumentai
Tyrimui buvo sukonstruoti du uždaro tipo anoniminiai diagnostiniai instrumentai: „Teorinių techninių žinių testas“, klausimynas „Jaunuolis ir technika“ ir panaudotas Vokietijoje sukurto ir adaptuoto taikomųjų techninių žinių testo atnaujinta versija (Lienert, 1958). Tyrimo instrumentai (klausimynai ir testai) buvo kuriami remiantis išnagrinėta literatūra įvairiais psichologijos, sociologijos, ugdymo mokslo, techninio išprusimo klausimais.

Sukurti diagnostiniai instrumentai patikrinti. Nustatyta, kad jie yra validūs Lietuvos paauglių ir jaunuolių techninio išprusimo komponento diagnostinio konstrukto atžvilgiu (Kovierienė, 2004).

Klausimyną „Jaunuolis ir technika“ sudaro 9 subskalės, kuriose pateikti teiginiai, reikalaujantys pritarimo ar paneigimo pasirinktu lygmeniu:

- 1) žaislai;
- 2) šeima (2 subskalės);
- 3) buitį, buitiniai prietaisai;
- 4) laisvalaikis;
- 5) estetikos elementai;
- 6) knygos, spauda, televizija;
- 7) savo norų, žavėjimosi kitais žmonėmis ir savo percepcijos įvertinimas.

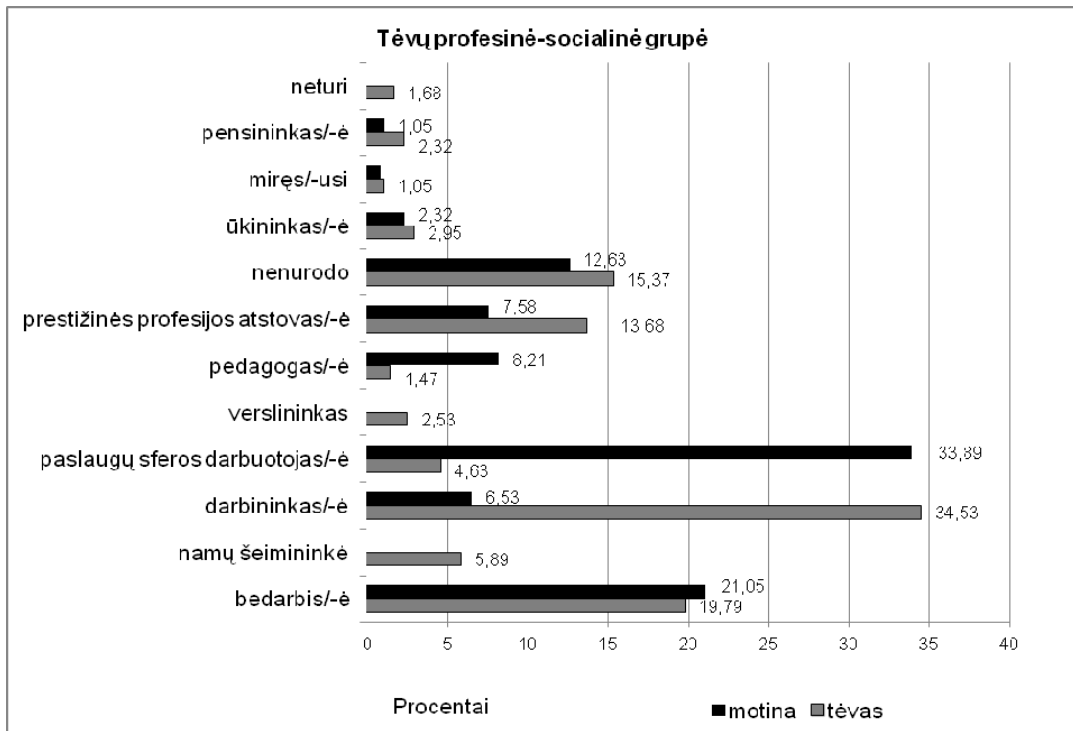
Respondentai nurodė savo tėvų išsilavinimą ir socialines-profesines grupes. Tėvų išsilavinimo pozicijos pateiktos 1 paveiksle.

1 pav. Jaunuolių tėvų išsilavinimas

Tyrimas atskleidė, jog daugumos respondentų motinos yra įgijusios universitetinį ar vidurinį ir kiek mažiau – techninį kolegijos išsilavinimą. Tuo tarpu jaunuolių tėvai dažniausiai yra baigę kolegijas (techninio profilio) ir truputį rečiau – profesines, vidurines ar aukštąsias mokyklas. Tad akivaizdu, jog tiriamųjų vaikinių ir merginų motinų ir tėvų išsilavinimas skiriasi: 1) tėvai dažniau nei motinos yra įgijusios techninį išsilavinimą; 2) daugiau motinų nei tėvų yra įgijusios aukštąjį išsilavinimą.

Respondentų tėvų pasiskirstymas pagal socialines-profesines grupes pavaizduotas 2 paveiksle.

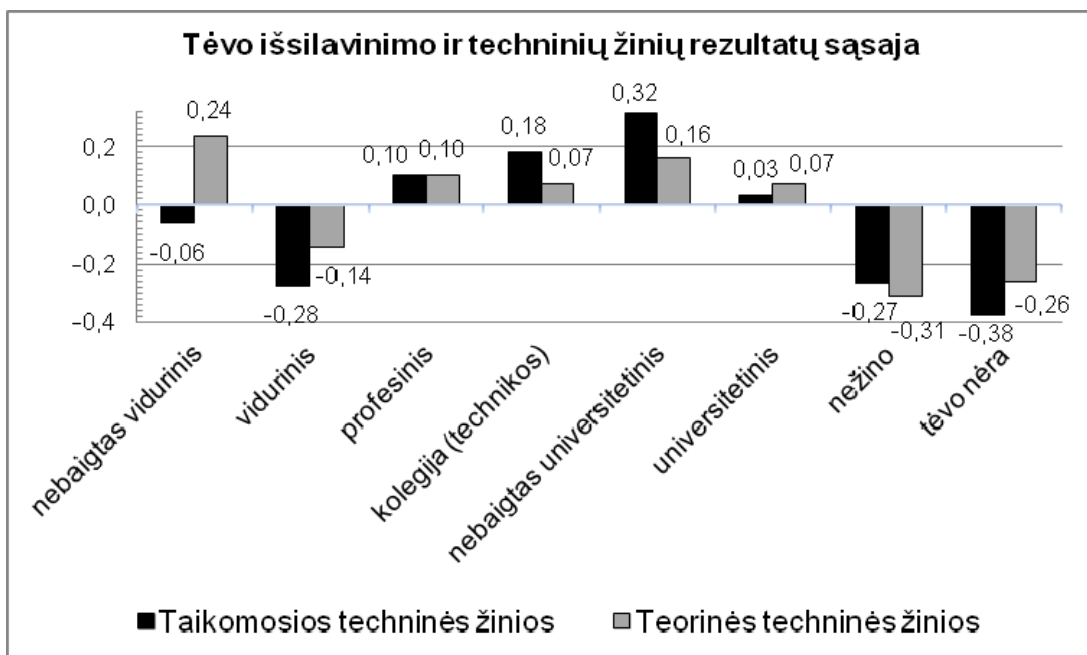
2 pav. Jaunuolių tėvų socialinių-profesinių grupių suvestinė

Respondentų atsakymai rodo, kad motinos dažniausia yra paslaugų sferos darbuotojos (pardavėjos, buhalterės, paštininkės ir t. t.), pedagogės ar namų šeimininkės, o tėvai – darbininkai ar prestižinės profesijos atstovai. Tuo tarpu ūkininkauja ar yra pensijoje panašus skaičius jaunuolių tėvų ir motinų. Beje, būtent šios charakteristikos būdingos tik menkai tirtų vaikinių ir merginų tėvų daliai. Verta pridurti, jog tiek tarp tėvų, tiek tarp motinų yra panašus skaičius bedarbių.

Tėvų išsilavinimo bei socialinės-profesinės charakteristikos rezultatai yra artimi realiai padėčiai Lietuvoje. Tad nustatyti šių veiksnių poveikį jaunuolių techniniam išprusimui yra prasminga.

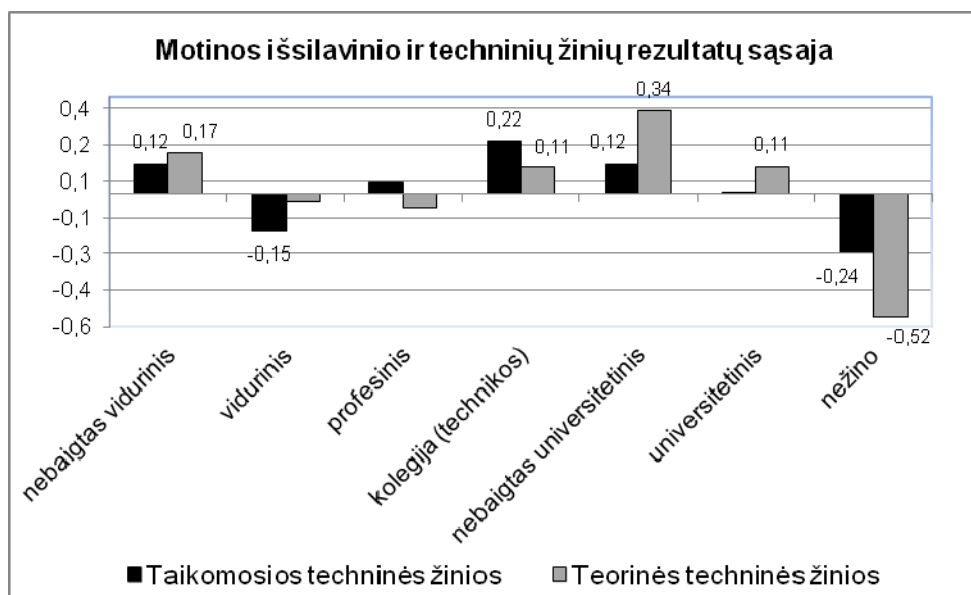
Tėvų socialinių-profesinių grupių įtaka jaunuolių techninėms žinioms

Pradinėje tyrimo stadijoje buvo siekiama nustatyti, ar tėvų išsilavinimas veikia jų sūnų ir dukrų taikomąsias ir teorines technines žinias (žr. 3 ir 4 pav.).

3 pav. Tėvo išsilavinimas ir techninės žinios

Iš 3 paveikslo galima pastebėti, kad stipriausią poveikį taikomosioms techninėms žinioms daro tėvas, kurio išsilavinimas – nebaigtas aukštasis, o teorinėms techninėms žinioms – tėvas, kurio išsilavinimas – nebaigtas vidurinis. Visiškai nepastebėta tėvo įtaka techniniam išprusimui, jei jis yra įgijęs tik vidurinį išsilavinimą arba jei tiriamieji nežinojo jo išsilavinimo ar visai neturėjo tėvo. Panaši tendencija vyrauja ir motinos išsilavinimo sąsajose su vaiko techniniu išprusimu.

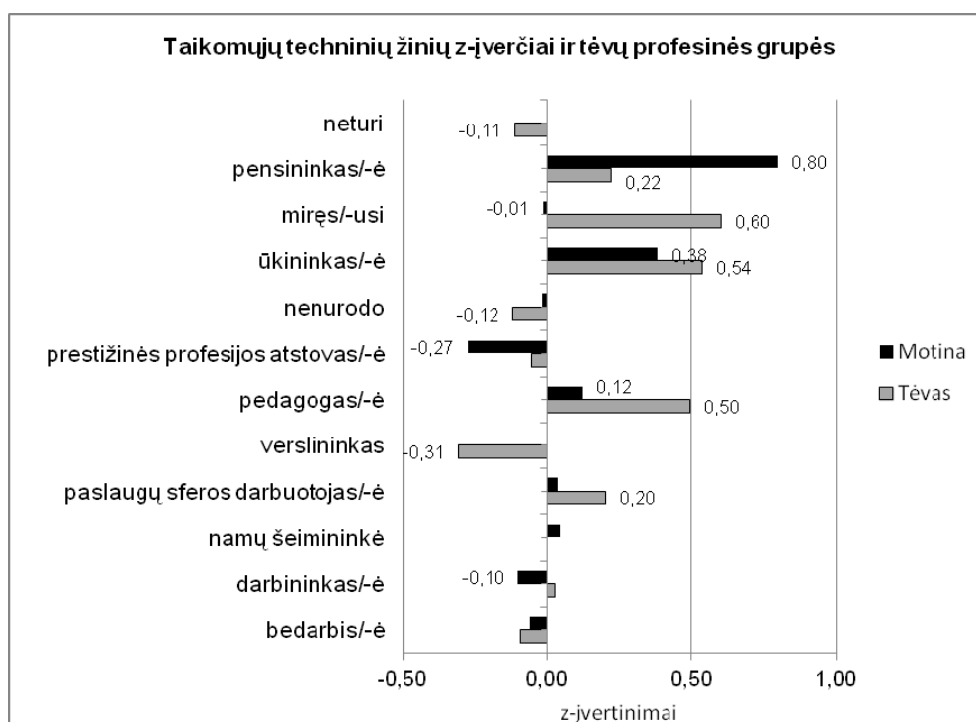

4 pav. Motinos išsilavinimas ir techninės žinios

Iš 4 paveikslo akivaizdu, kad motinos, turinčios vidurinį išsilavinimą, ir motinos, kurių išsilavinimo respondantai nežinojo, jaunuolių techninių žinių lygiui įtakos neturi. Stipriausią poveikį taikomosioms žinioms daro kolegijas (techninio profilio) baigusios motinos, o stipriausią poveikį teorinėms techninėms žinioms – nebaigtą universitetinį išsilavinimą turinčios motinos.

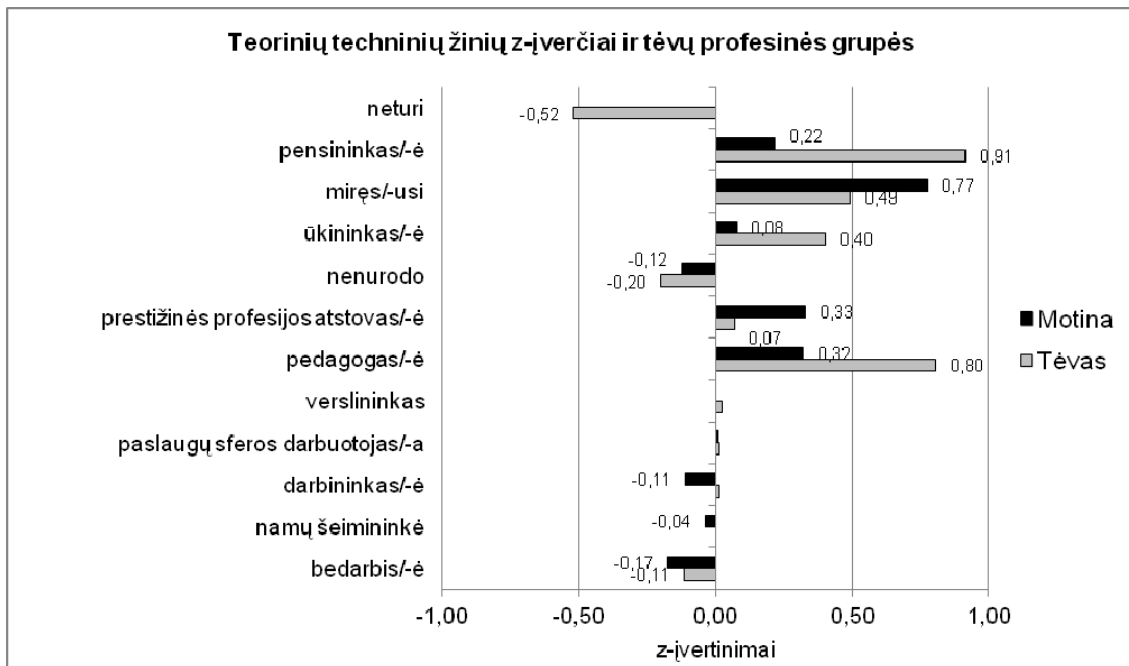
Edukacinis cenzas turėtų būti susijęs su tėvų socialiniu-profesiniu statusu, tačiau dabartinė Lietuvos socialinė ir ekonominė padėtis kartais iškreipia šį santykį, todėl nustatoma tėvų socialinių-profesinių grupių įtaką techniniam išprusimui.

Techninio išprusimo testų rezultatai, susiję su tėvų socialinėmis-profesinėmis grupėmis, pavaizduoti 5 ir 6 paveiksluose.

5 pav. Taikomųjų techninių žinių z-įverčiai ir tėvų socialinės-profesinės grupės

Nagrinėdami tėvų socialinės-profesinės grupės įtaką techninėms žinioms, pastebime, kad respondentams įtakos turi pensinio amžiaus tėvai, taip pat turėjo jau mirę tėvai.

6 pav. Teorinių techninių žinių z-įverčiai ir tėvų socialinės-profesinės grupės

5 ir 6 paveikslai teikia informacijos apie tėvų pedagogų, ūkininkų daromą įtaką techniniam išprusimui, bet, priešingai negu tikėtasi, tėvai darbininkai įtakos formuojant jaunuolių taikomąsias technines žinias neturi. Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, kad jaunuolių techninį išprusimą padeda formuoti ne tėvai darbininkai, bet pedagogai ir tėvai, galintys skirti daugiau dėmesio vaikui arba turintys bendrą veiklą su jaunuoliais. Motinos pensininkės padeda formuoti teorines technines žinias, o tėvai pensininkai – taikomąsias technines žinias. Tėvo netektis jaunuoliui yra stimulas vykdyti techniškuosius darbus savarankiškai, drauge pasiekti aukštesnį techninio išprusimo lygmenį, o tėvui palikus šeimą – jaunuolių techninėms žinioms teigiamos įtakos neturi.

Tėvų domėjimosi technika ir skatinimas ja domėtis poveikis jaunuolių techninėms žinioms

Nagrinėjant tėvų įtaką jaunuolių techniniam išprusimui, įdomu buvo nustatyti, kaip patys jaunuoliai apibūdina tėvų domėjimąsi technika, gebėjimus atlikti darbus, susijusius su technika. Klausimynas „Jaunuolis ir technika“ numato dvi klausimų subskales, kuriose jaunuoliai išsako savo nuomonę apie tėvų domėjimąsi technika ir tėvų įtaką vaikų domėjimuisi technika.

Atlikus atskirai motinų ir tėvų domėjimosi technika lygio analizę ir taikant klasterinę analizę, sudaryti 3 klasteriai kiekvienai tėvų grupei pagal lytį. Motinų domėjimąsi technika klasterių statistika pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė

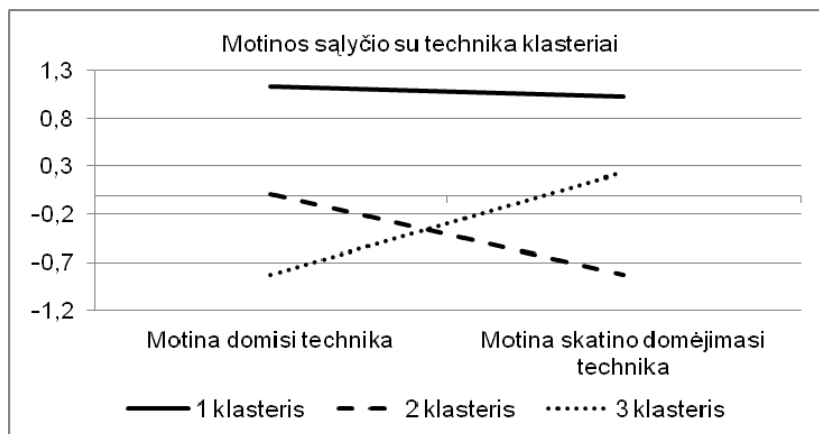
Motinos sąsaja su technika klasterių statistika

	Vaikinai	Merginos	Iš viso
1 klasteris	93 33,3 %	25 32,1 %	118 24,8 %
2 klasteris	84 39,8 %	110 17 %	194 40,8 %
3 klasteris	133 26,9 %	30 10,3 %	163 26,9 %
Iš viso	310 100 %	165 100 %	475 100 %

1 klasteris. Šiam klasteriui priklauso jaunuoliai, kurie apibūdina motiną kaip „besidominčią“ technika. Jaunuoliai tvirtina, kad motina ir domisi technika, ir skatino domėtis technika. Grupėje yra beveik vienodai merginų (32,1 %) ir vaikų (33,3 %).

2 klasteris. Antram klasteriui priskirtos motinos, kurios skatino domėjimąsi technika, tačiau pačios nesidomėjo. Tokios pozicijos laikosi 39,8 % vaikinių ir tik 17 % merginų.

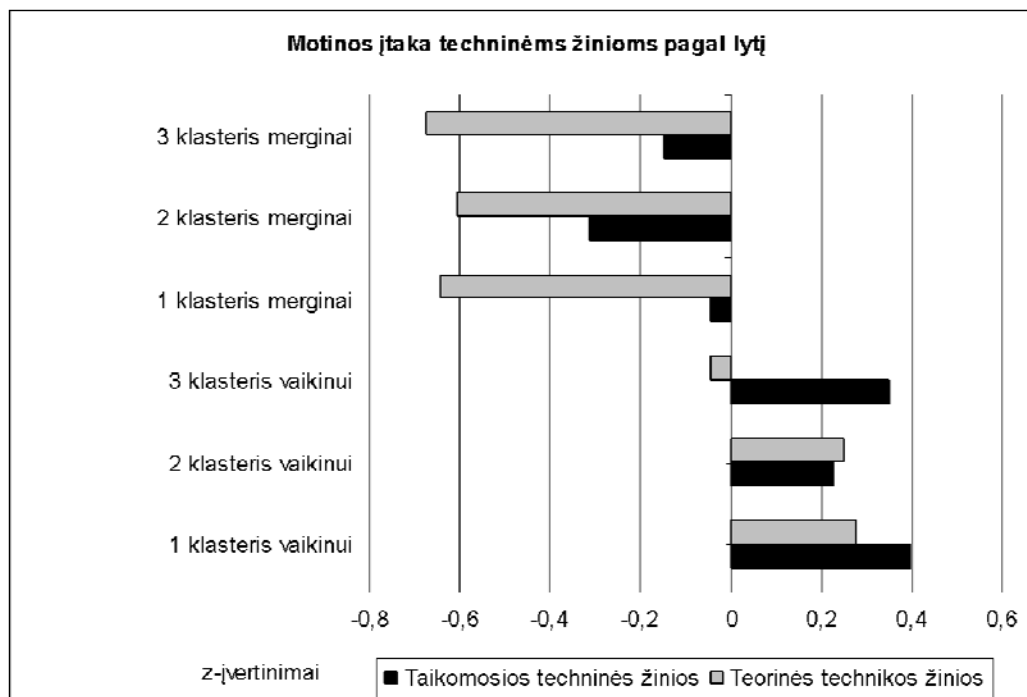
3 klasteris. Trečiam klasteriui priskirtos motinos, kurios domėjosi technika, bet jaunuolių neskatino tobulėti šioje srityje. Tarp vaikinių taip orientuotų motinų daugiau nei merginų.

7 pav. Motinos sąlyčio su technika klasterių paveikslas

Panaudojus tyrimo metu gautus vaikinių ir merginų taikomųjų ir techninių žinių rezultatus ir suformuotus klasterius, galima įvertinti motinos, besidominčios technika, abejingos technikai ir visiškai nesidominčios, įtaką jaunuolių techninių žinių lygiui.

Motinos, nepriklausomai nuo jų susidomėjimo technika, merginoms techninių žinių sukaupti nepadėjo, o vaikams motinos, kurios pačios domisi technika ir skatina domėjimąsi ja, gali būti, kad ir padėjo tobulinti technines žinias.

8 pav. Motinos įtaka merginų ir vaikinių taikomosioms ir teorinėms techninėms žinioms

8 paveiksle galima pastebėti, kad motinos, kurios skatino domėtis technika, vaikams turėjo įtakos suformuoti vidutinio lygio žinias, o motinos, kurios pačios domėjosi, bet neskatino jaunuolių, nulėmė pakankamai geras taikomąsias technines žinias, bet teorines – daug silpnesnes.

Atlikus tėvų domėjimosi technika rezultatų klasterinę analizę, sudaryti 3 klasteriai, kuriuose nusakytas tėvo domėjimasis technika ir skatinimas domėtis technika skaičius (žr. 2 lentelę).

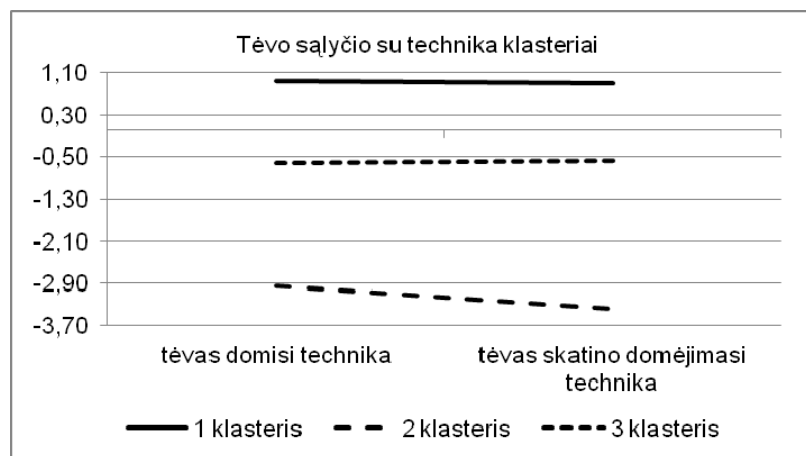
Tėvo sąlyčio su technika klasterių statistika

	Vaikinai	Merginos	Iš viso
1 klasteris	157 50,6 %	46 27,9 %	203 42,7 %
2 klasteris	148 47,7 %	113 68,5 %	261 54,9 %
3 klasteris	5 1,6 %	6 3,6 %	11 2,3 %
Iš viso	310 100 %	165 100 %	475 100 %

1 klasteris. Šiam klasteriui priklauso jaunuoliai, kurie apibūdina tėvą kaip „besidomintį“ technika. Jaunuoliai tvirtina, kad tėvas domisi technika ir skatino domėtis ja. Grupėje yra daugiau vaikinų tėvų (50,6 %), o merginų tėvų yra tik 27,9 %.

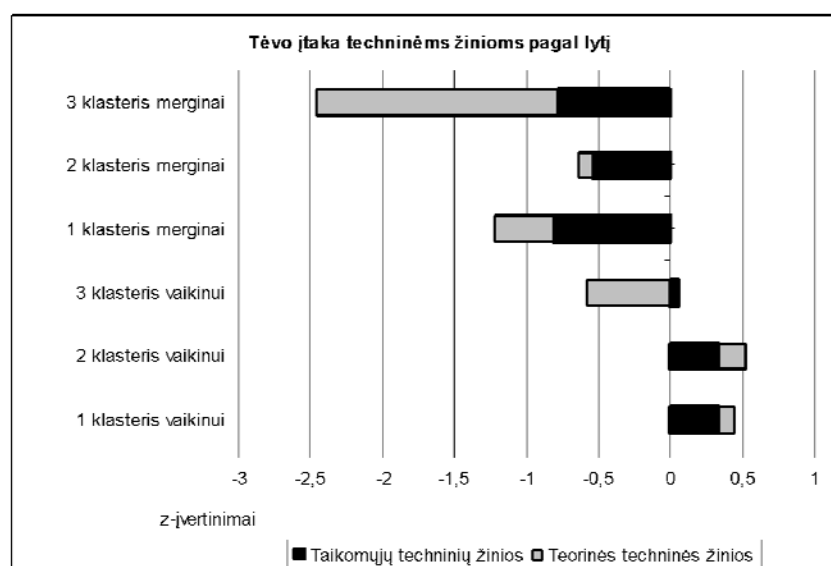
2 klasteris. Antram klasteriui priskirti tėvai, kurie yra abejingi technikai ir poveikio jaunuoliams kaip ir nedarė. Tokios pozicijos tarp apklaustųjų: 47,7 % vaikinų ir 68,5 % merginų.

3 klasteris. Trečiam klasteriui priskirti tėvai, kurie visiškai nesidomi technika. Tai yra labai negausus būrys, tarp vaikinų tėvų yra tik 1,6 procentų, tarp merginų tėvų – 3,6 procentų.

9 pav. Taikomųjų ir teorinių techninių žinių z-rezultatai ir tėvų domėjimosi technika klasteriai

9 paveikslo rezultatai leidžia teigti, kad tėvų domėjimasis technika ir skatinimas ja domėtis daro svarų poveikį jaunuolių techninėms žinioms, tėvų abejingumas technikai ir nesidomėjimas ja paveikia ir jaunuolių technines žinias. Jaunuolių tėvų pasiskirstymas pagal klasterius ir techninių žinių rezultatai pateikti 10 paveiksle, taikomosios ir teorinės techninės žinios nagrinėtos pagal jaunuolių lytį.

Aprašant gautas atkarpas (žr. 8 pav.), galima pastebėti, kad tėvai, abu besidomintys technika, daro didesnę įtaką merginų teorinėms techninėms žinioms. Tarp vaikų ir merginų taikomųjų techninių žinių, tiriant tėvų domėjimosi technika aspektu, reikšmingų rezultatų skirtumo nėra, t. y. tėvai, priklausantys visiems klasteriams, daro vienodą poveikį.

Išvados

1. Nustatyta, kad jaunuolių technines žinias padeda formuoti tėvai, galintys ir norintys daugiau laiko skirti savo vaikams (pedagogai, ūkininkai ir pensininkai). Be to, jaunuolio, netekusio tėvo ir priversto atlikti savarankiškai techninius darbus, pasiektos aukštesnio lygio taikomosios žinios, o netekusio motinos – geresnės teorinės techninės žinios.

2. Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, kad motinos ir tėvai, įgiję nebaigtą universitetinį arba kolegijos techninį išsilavinimą, labiausiai veikė jaunuolių taikomąsias technines žinias; tėvų, kurie turi nebaigtą vidurinį išsilavinimą, vaikai turi pakankamai gero lygio teorines technines žinias.

3. Įvertinus tyrimo rezultatus, padaryta išvada, kad tėvo domėjimasis technika daro įtaką jaunuolių taikomosioms žinioms, nepriklausomai nuo jų domėjimosi, vaikų žinios yra aukštesnio lygmens nei merginų. Teorinėms techninėms žinioms įtaką daro tėvai, besidomintys technika, o motinų, nepriklausomai nuo jų domėjimosi, poveikis jaunuolių teorinėms techninėms žinioms neįjaučiamas.

THE PARENT IMPACT FOR LEVEL OF TECHNICAL KNOWLEDGE OF LITHUANIA YOUNG PEOPLE

The paper presents the study, which determined parental contact with the technique effect young technical expertise. The questionnaire results made it possible to test young parents' education and socio-professional groups and their contact with the technique. During the investigation showed that both parents completed a university education has an impact on young people's applications knowledge, and maternal education has a similar effect on the theoretical technical knowledge. It was also found that parents belonging to the low occupancy of a group of people or a group of teachers working young technical knowledge. It was found that the father and mother, interested in the technique affects boys and girls of applied knowledge, and mothers who are interested in technology, does not affect girls' technical knowledge.

Key words: technical knowledge, cluster analysis, social-professional groups.

Literatūra

1. Bitinas B. (1990). *Bendrosios pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Rotaprintas.
2. Bitinas B. (2004). *Auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
3. Grincevičienė V. (1999). *Tėvų požiūris į vaikų mokymosi rezultatus ir galimybes mokyklos kaitos procese*. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: ugdymo kaita ir ugdymo technologijos: VI tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
4. Indrašienė V., Suboč V. (2009). *Socialinė pedagoginė pagalba nesėkmingai besimokantiems mokiniams*. Socialinis ugdymas. Nr. 8 (19), 23–24.
5. Kovierienė A. (2004). *Paauglių ir jaunuolių techninis išprusimas kaip edukacinės diagnostikos objektas* (Edukologijos daktaro disertacija, Šiaulių universitetas).
6. Lienert G. A. (1958). *Mechanisch – Technischer – Verständnistest*. Göttingen.
7. *Lietuvos statistikos departamentas*. *Namų ūkiai ir šeimos, jų sudėtis ir dydis*. (2013). Prieiga per internetą 2014-10-14: <https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Informacija_apie_namu_ukius_ir_seimas.pdf>

Įteikta: 2015 m. sausio 6 d.

Priimta publikuoti: 2015 m. gegužės 25 d.